

4. EDUCACIÓ I LLEURE

L'única manera d'educar per la democràcia és educar democràticament. Mitjançant el vincle, aconseguim un cercle virtuós que proporciona un accés més fàcil i ampli a l'educació i, d'aquí, a un major respecte pels drets humans.

Discurs de Maud de Boer-Buquicchio
Secretària general adjunta del Consell d'Europa

L'educació en si és un dret humà fonamental i un element essencial per al desenvolupament, així com una eina per aconseguir la resta dels drets i gaudir-ne, tal com reflecteix l'article 26 de la Declaració universal dels drets humans (DUDH), segons el qual tothom té dret a una educació gratuïta, almenys durant l'educació primària, que hauria de ser obligatòria. L'article 2 del Protocol núm. 1 del Conveni europeu de drets humans (CEDH) garanteix el dret universal a l'educació. Per tant, els instituts, els estudis universitaris les formacions professionals que avui dia no són accessibles per a tothom a Europa, haurien d'arribar a ser tan àmpliament abastables com fos possible.

Tot i així, el simple accés lliure a l'educació bàsica ja no es considera suficient per garantir el dret a l'educació, sinó que s'han de complir uns altres requisits:

1. **Igualtat d'oportunitats:** l'Estat ha de garantir no només la igualtat d'accés, sinó també la igualtat d'oportunitats per tenir èxit, cosa que implica que alguns infants necessitaran una ajuda addicional i unes condicions especials. Els infants sords, per exemple, tenen dret a uns ajustos adequats que els facilitin l'aprenentatge, com ara la llengua de signes, audiòfons i intèrprets sempre que ho necessitin. Adaptacions similars s'haurien de fer per a tots els infants amb necessitats especials perquè puguin ser inclosos en les mateixes escoles que la resta i puguin tenir les mateixes oportunitats de prosperar. Hi ha infants, com els pertanyents a comunitats nòmades d'alguns països europeus, que poden trobar-se privats del dret a l'educació si els centres no estan preparats per ajustar-se a l'estil de vida nòmada dels seus pares. La igualtat d'oportunitats per prosperar en els estudis també implica parar atenció a altres aspectes com les condicions per a l'estudi a la llar, la possibilitat d'accedir a llibres, qualsevol dificultat d'aprenentatge o la llengua materna de l'infant, ja que aprendre en la llen-

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
Impressió amb finalitat educativa descarregada
des del web aheadedu.org/PetitCompass

gua materna no només afavoreix l'èxit acadèmic, sinó que també constitueix un dret cultural. El fracàs escolar no hauria de ser el resultat de dificultats d'aprenentatge, ja que aquestes han de ser abordades per professors ben formats i capaços de diferenciar estils d'aprenentatge i per personal no docent com ara assistents socials, mediadors o psicòlegs. La igualtat d'oportunitats en l'educació té un paper vital a l'hora de combatre la pobresa.

2. **Qualitat educativa:** l'Estat ha de garantir l'accés igualitari a una educació de qualitat, ja que massa sovint ens trobem amb sistemes educatius de dos nivells, d'una banda el destinat a l'elit, amb professorat ben format i infraestructures de qualitat, i de l'altra un sistema per als pobres, sense els recursos tècnics i humans necessaris. S'hauria de garantir a tothom una educació bàsica comuna fins a una certa edat i que fomenti el coneixement i les habilitats necessàries per al futur, en comptes de limitar l'educació de qualitat a un increment dels recursos materials per als centres o a realçar l'efectivitat de l'escola. D'acord amb la definició de la UNESCO,¹ una educació de qualitat ha d'estar fonamentada en els drets humans i destinada a impulsar noves àrees com la diversitat cultural, el multilingüisme en l'educació, la pau i la no-violència, el desenvolupament sostenible i les habilitats per a la vida.
3. **Educació per a un ple desenvolupament de la personalitat humana:** l'educació a la qual tots els éssers humans tenen dret no es limita a l'alfabetització, ja que com la DUDH expressa explícitament, l'educació ha de tendir «al ple desenvolupament de la personalitat humana i a l'enfortiment del respecte als drets humans i a les llibertats fonamentals; promourà la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i grups ètnics o religiosos». La Convenció sobre els drets de l'infant (CDI) va més enllà pel que fa al tipus d'educació a la qual tot infant té dret:

Preparar l'infant per a una vida responsable en una societat lliure, amb esperit de comprensió, pau, tolerància, igualtat entre els sexes i amistat entre tots els pobles, grups ètnics, nacionals i religiosos i persones d'origen indígena.

CDI, article 29

Per tant, el dret a l'educació és també el dret a una educació en drets humans. Aquesta concepció integral del desenvolupament de la persona la proporcionen tant l'educació formal com la no formal, que consisteix en programes educatius fora del sistema educatiu formal i que sovint són abastits per organitzacions no governamentals.

Pot semblar estrany a alguns infants que l'educació sigui un deure i una obligació alhora, però potser poden arribar a entendre aquesta obligatorietat si coneixen la realitat dels infants que no tenen accés a una escola i s'adonen de com aquest impediment pot condicionar les seves vides tant en el present com en el futur.

El treball infantil està relacionat amb aquesta qüestió, ja que mentre els adults tenen el dret a treballar, els infants tenen el dret a una protecció especial davant del treball excessiu o perillós i anar a l'escola es considera la seva «feina» principal. Hi ha infants, però, que han de treballar per contribuir a la supervivència de la família, cosa que poden –i han– de fer. Molts menors treballen durant l'estiu per tenir diners de butxaca, cosa que pot suposar una experiència important amb una funció educativa rellevant, però els infants han de saber també que les lleis els protegeixen de l'abús i davant d'activitats perilloses o que puguin perjudicar la seva salut, ja que la feina dels infants no hauria d'interferir mai en el seu dret a l'educació o a descansar i jugar (CDI articles 32 i 36). Es pot informar els nens i les nenes sobre l'explotació infantil en el passat a través d'històries o pel·lícules, mentre que quan són més grans haurien d'aprendre sobre la realitat d'altres formes actuals de treball infantil i entendre d'aquesta manera la diferència entre el treball adequat per als joves i l'explotació.

Reptes per a l'educació al segle XXI i un nou plantejament de les polítiques educatives

El 1996 una comissió de la UNESCO va presentar un resum de les principals tensions al món i que afecten l'educació.²

1. Tensió entre global i local
2. Tensió entre universal i individual
3. Tensió entre tradició i modernitat
4. Tensió entre espiritual i material
5. Tensió entre les consideracions a llarg termini i les que són a curt termini
6. Tensió entre competitivitat i igualtat de condicions
7. Tensió entre l'extraordinària expansió del coneixement i la capacitat dels humans per assimilar-lo.

Com a estratègia per afrontar aquests reptes, la UNESCO ha destacat quatre pilars de l'aprenentatge:

1. *Aprendre a conviure*: l'educació ha de reforçar les destreses i habilitats necessàries per acceptar la interdependència amb les altres persones, tractar els conflictes, treballar i planificar amb els altres per aconseguir uns objectius i un futur comuns, respectar el pluralisme i la diversitat (p. ex. gènere, ètnia, religió i cultura) i participar activament a la vida de la comunitat.
2. *Aprendre a conèixer*: l'educació ha d'ajudar els estudiants a adquirir els instruments necessaris per al coneixement: les eines essencials de comunicació i expressió oral, alfabetització i nocions bàsiques de càlcul aritmètic, resolució de problemes, un coneixement tan ampli i general com un de profund en algunes àrees, entendre els drets i les responsabilitats i, el més important, aprendre a aprendre.
3. *Aprendre a fer*: l'educació ha d'ajudar els estudiants a adquirir habilitats ocupacionals i competències socials i psicològiques que els permetin prendre decisions amb criteri en diverses situacions: sortir-se'n en les relacions socials i laborals, participar en els mercats locals i globals, fer servir eines tecnològiques, satisfer les seves necessitats bàsiques i millorar la qualitat de vida pròpia i aliena.
4. *Aprendre a ser*: l'educació ha de contribuir a desenvolupar la personalitat i permetre a les persones actuar amb autonomia, criteri, pensament crític i responsabilitat, amb l'objectiu de desenvolupar tots els aspectes del potencial com ara, la memòria, el raonament, el sentit estètic, els valors espirituals, les capacitats físiques i les habilitats comunicatives. També ha d'incentivar un estil de vida saludable i el gaudi dels esports i l'esbarjo, l'apreciació de la pròpia cultura, la possessió d'un codi ètic i moral, la resiliència i l'habilitat de parlar per un mateix i de defensar-se.

Aquests reptes educatius han motivat altres organitzacions internacionals a desenvolupar noves estratègies per satisfer nous objectius de l'educació en el futur. A l'Estratègia de Lisboa,³ la Unió Europea va especificar les principals competències necessàries per aconseguir una ciutadania efectiva i ben formada:

- Comunicació en la llengua materna
- Comunicació en llengües estrangeres
- Competències matemàtiques
- Competències bàsiques en ciència i tecnologia
- Competència digital
- Aprendre a aprendre
- Competències cíviques i socials
- Iniciativa i emprenedoria
- Consciència i expressió culturals.

S'estan introduint dos conceptes clau en les polítiques educatives d'Europa: l'*aprenentatge permanent* en una *societat de l'aprenentatge*. Aquests dos conceptes reflecteixen la idea d'una comunitat on les persones tenen diferents possibilitats per desenvolupar les seves competències al llarg de la vida i, a més, hi ha el

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
 Impressió amb finalitat educativa descarregada
 des del web aheadedu.org/PetitCompass

creixent reconeixement que en aquests processos l'educació formal i la no formal tenen rols complementaris. L'educació no formal abraça un ventall més ampli de temes i metodologies i els seus plantejaments més flexibles faciliten l'alfabetització i l'adquisició d'altres capacitats a milions d'infants i adults analfabets funcionals o que no tenen accés a l'educació formal.

REFLEXIÓ: *Has participat mai en cap experiència educativa no formal? Quina ha estat la teva experiència? Quina diferència hi has trobat respecte l'educació formal?*

El dret al lleure i el joc

El joc és tan important per a la salut i el desenvolupament de l'infant que és reconegut com a dret fonamental a l'article 31 de la CDI. D'acord amb l'Associació Internacional pel Dret dels Infants a Jugar, «jugar [...] és una activitat fonamental per al desenvolupament del potencial de tots els infants [...] perquè jugar és una manera d'aprendre a estimar i a inventar la vida, no només una mera forma de fer passar el temps». ⁴ A qualsevol edat, els infants mentre juguen desenvolupen habilitats, exerciten el cos i la imaginació i activen les capacitats de socialització. El mateix article de la CDI va més enllà i declara que tots els infants tenen el dret «a participar plenament en la vida cultural i artística i [els estats membres] han d'afavorir oportunitats de participació en activitats culturals, artístiques, recreatives i d'esplai.»

El joc i les activitats artístiques i culturals no són simplement goig i esbarjo, sinó que contribueixen al desenvolupament de l'autonomia dels infants i fomenten les seves competències interpersonals i interculturals. A través del joc i l'art, els infants poden experimentar els principis bàsics dels drets humans com ara el respecte, la dignitat, la igualtat, la inclusió, la justícia i la cooperació.

Els esports també poden transmetre els valors socials de la participació, la cooperació, el compromís, l'esforç i la competició positiva, però per extreure aquests beneficis de l'esport cal que els facilitadors i els infants l'usin conscientment amb aquests objectius i que siguin conscients dels perills que poden presentar els esports, especialment quan esdevenen predominantment competitiu.

Organitzacions internacionals, drets humans i educació

Programa de la UNESCO «Educació per a tothom»

El Fòrum Mundial d'Educació celebrat el 2006 va acceptar el Marc d'Acció de Dakar i la nova estratègia arreu del món «Educació per a tothom», que la UNESCO i els diferents governs havien d'implementar durant la dècada següent. Aquest programa se centra en l'atenció a la primera infància, l'educació de qualitat, l'eliminació de la discriminació de gènere entre noies i nois i la millora de les habilitats per a la vida.

Consell d'Europa

Les activitats educatives del Consell d'Europa es basen en el Conveni cultural europeu.

Els dos sectors principals del Consell d'Europa que s'hi dediquen treballen sota el paraigua de la Direcció de Ciutadania Democràtica i Participació: el Departament d'Educació i el Departament de Jovenut. D'una banda, les activitats del Departament d'Educació se centren en proporcionar una educació de qualitat, polítiques educatives modernes i diàleg intercultural a través de l'educació i l'educació per a una ciutadania democràtica.

D'altra banda, el Departament de jovenut elabora unes guies i inicia uns programes per al desenvolupament de polítiques coherents i efectives respecte els infants i la gent jove, a escala local, nacional i europea; proporciona fons i suport educatiu per a activitats internacionals que pretenen promoure entre

aquest col·lectiu la ciutadania democràtica, la participació, l'educació en drets humans, la cohesió social i la inclusió. Aquest departament funciona com un recurs europeu d'educació no formal.

El Consell d'Europa també fomenta, dins d'aquest departament, l'esport com una forma de desenvolupar el joc just i la tolerància entre les persones i promou estils de vida saludables i la participació en l'esport. Per exemple, cooperant amb la Unió Europea, el Consell va crear la *Clean Sports Guide*, un recurs educatiu per a escoles i organitzacions esportives.

Recursos d'utilitat

- DELORS, Jacques, Educació: *Hi ha un tresor amagat a dins: Informe per a la UNESCO de la Comissió Internacional sobre Educació per al segle XXI*: Centre UNESCO de Catalunya, Editorial Mediterrània, 1996: <<http://www.unescocat.org/fitxer/582/EDUCACIO%20HI%20HA%20UN%20TRESOR%20AMAGAT%20%20A%20DINS.pdf>>
- Recomanació del Parlament Europeu i del Consell, de 18 de desembre de 2006, sobre les competències clau per a l'aprenentatge permanent, (DOUE 30/12/2006) (2006/962/CE), Publicació Oficial de la Unió Europea, 2006: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_39420061230en00100018.pdf>

Pàgines web d'utilitat

- Consell d'Europa: <<http://www.coe.int>>
- Departament de Joventut, Consell d'Europa: <<http://www.coe.int/youth>>
- Enabling Education Network: <<http://www.eenet.org.uk>>
- Comitè Paralímpic Europeu (EPC): <<http://www.europaralympic.org>>
- Carta europea de l'esport: <http://www.ethicsandsport.com/public/uploads/files/The_European_Sports_Charter%5B1%5D.pdf>
- Euroxarxa de l'Esport: <<http://www.eurored-deporte.net/manifiesto-cat.html>>
- Football against Racism in Europe: <<http://www.farenet.org>>
- International Play Association: <<http://www.ipaworld.org/home.html>>
- Let's kick racism out of football: <<http://www.kickitout.org>>
- Right to Education Project: <<http://www.right-to-education.org>>
- UNESCO: <<http://www.portal.unesco.org/education>>

Referències

- 1 Vegeu UNESCO, Peace and Human Rights Education: <<http://www.unesco.org/new/en/education/networks/global-networks/aspnet/study-areas/peace-and-human-rights/>>
- 2 DELORS, Jacques, Educació: *Hi ha un tresor amagat a dins: Informe per a la UNESCO de la Comissió Internacional sobre Educació per al segle XXI*: Centre UNESCO de Catalunya, Editorial Mediterrània, 1996, p. 14-15.
- 3 Recomanació del Parlament Europeu i del Consell, de 18 de desembre de 2006, sobre les competències clau per a l'aprenentatge permanent, (DOUE 30/12/2006) (2006/962/CE), Publicació Oficial de la Unió Europea, 2006.
- 4 'Declaration' International Play Association, 1982.

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
Impressió amb finalitat educativa descarregada
des del web aheadedu.org/PetitCompass

